

Ц.Бямбарагчаа - Удирдлагын академийн Онцгой
байдлын удирдлага, стратегийн профессорын
багийн профессор, доктор (PhD), хурандаа
Г.Батхуяг -ДХИС-ийн Удирдлагын
академийн 8062-р дамжааны суралцагч

ГАМШГААС ХАМГААЛАХ ОРОН НУТГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД САЙН ДУРЫН АЖИЛТНЫ ОРОЛЦООГ НЭМЭГДҮҮЛЭХ, УРАМШУУЛЛЫН СИСТЕМИЙГ НЭВТРҮҮЛЭХ НЬ

Хураангуй. 'Гамшгаас хамгаалах талаар төрөөс баримтлах бодлого ’ нь гамшгаас хамгаалах менежментийн тогтолцоог бэхжүүлэх, хүн амыг аюулгүй амьдрах ухаанд сургах, гамшигийн эмзэг байдлыг бууруулах, гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагаанд төв орон нутгийн байгууллага, мэргэжлийн байгууллага, хувийн хэвшил, иргэдийн оролцоог хангах замаар улс орны эдийн засаг, нийгмийн тогтвортой хөгжлийг хангахад чиглэнэ”¹ гэж заасан байна.

Түлхүүр үг. Гамшиг, орон нутгаг, сайн дурын иргэд

Оршил

Дэлхийн дулаарлаас үүдэлтэйгээр манай оронд ган, зуд, цасан болон шороон шуурга, ой, хээрийн түймэр, цөлжилт, хэт халалт, хүйтрэл зэрэг байгалийн гамшгаас гадна хүн, мал, амьтны гоц халдварт өвчин, хортон шавьж, үлийн цагаан оготны тархалт, үйлдвэр, тээврийн хэрэгслийн осол, цацраг идэвхт хордолт, химийн хорт бодисын тархалт нэмэгдэж байгаагаас хүний амь эрсдэх, улс орны нийгэм, эдийн засгийн тогтвортой хөгжил, хүрээлэн буй орчинд ихээхэн хохирол учирсаар байна.

Хүн, байгалийн хоорондын харилцан холбоо болон нийгмийн доторх зөрчил, бэрхшээл даяаршсан, ертөнцийг хамрах хандлагатай болсныг олон улсын төвшинд авч үзэж байна. Байгалийн, техникийн, нийгмийн, экологийн аюулгүй байдал зэрэг тулгамдсан асуудлуудыг дэлхийн хамтын нийгэмлэгийн хүчээр шийдвэрлэх шаардлага ч бий боллоо.

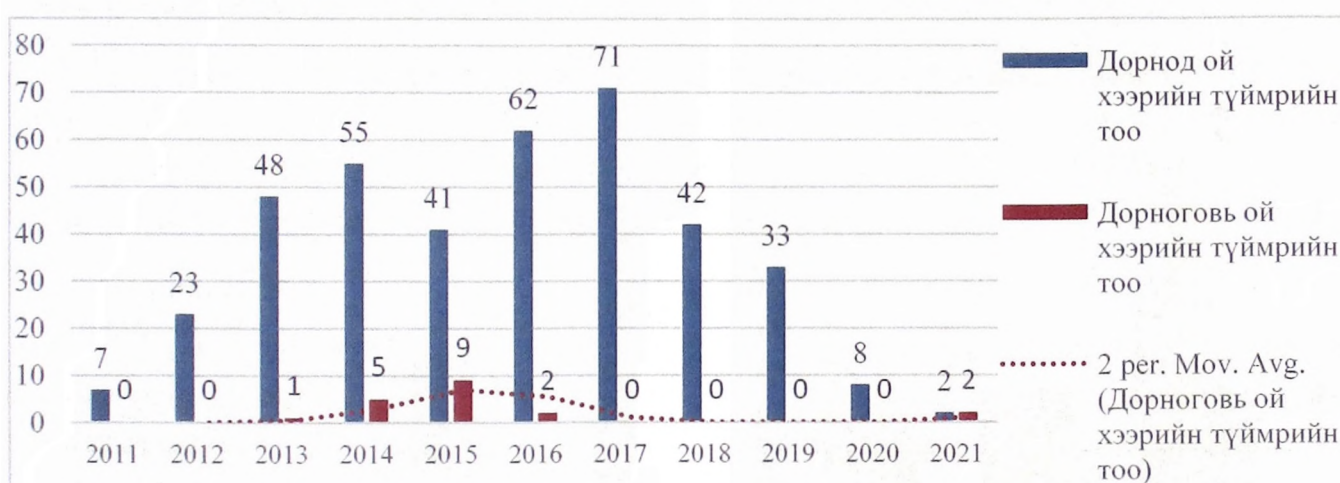
Үндсэн хэсэг

Манай улсад гамшигийн аюулыг бууруулах асуудлыг дан ганц төр хариуцан гүйцэтгэх боломж хязгаарлагдмал байна. Энэ ажилд төр засаг, орон нутгийн болон төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшил, иргэн бүрийн оролцоо, гадаадын улс, олон улсын байгууллагын хамтын хүчин чармайлтыг уялдуулж, түншлэл хамтын ажиллагаа, сайн дурынхан, иргэдийн оролцоог хөгжүүлснээр хэрэгжих үндэстэй юм.

¹Монгол Улсын Их хурлын 2011 оны 22 дугаар тогтоолоор батлагдсан‘Гамшгаас хамгаалах талаар төрөөс баримтлах бодлого, хөтөлбөрөөс

Гамшгийн эрсдэлийг бууруулах үйл ажиллагаанд олон нийт, бүлэг нөхөрлөл, сайн дурынханы оролцоог ямар түвшинд ямар эрх зүйн зохицуулалтаар хангах механизм Монгол Улсын хэмжээнд учир дутагдалтай байна. Монгол Улсын хэмжээнд Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, Галын аюулгүйбайдлын тухай хууль, ‘Гамшгийн эрсдэлийг олон нийтийн оролцоотой бууруулах үндэсний хөтөлбөр’-ийг хэрэгжүүлэх хүрээнд 2020, 2021 оны эхний хагас жилд орон нутгийн хэмжээнд гамшгаас хамгаалах, гал түймэртэй тэмцэх чиглэлээр улсын хэмжээнд 486 сайн дурын хэсэг үүнээс орон нутагт 268 сайн дурын хэсэг, сайн дурын хэсгийн нийт 4876 гишүүд ажиллаж байна.¹

Дорнод, Дорноговь аймагт тохиолдсон ой, хээрийн түймрийн тоо

Дорнод, Дорноговь аймагт тохиолдсон гал түймрийн тоо, ажилласан хүний тоо

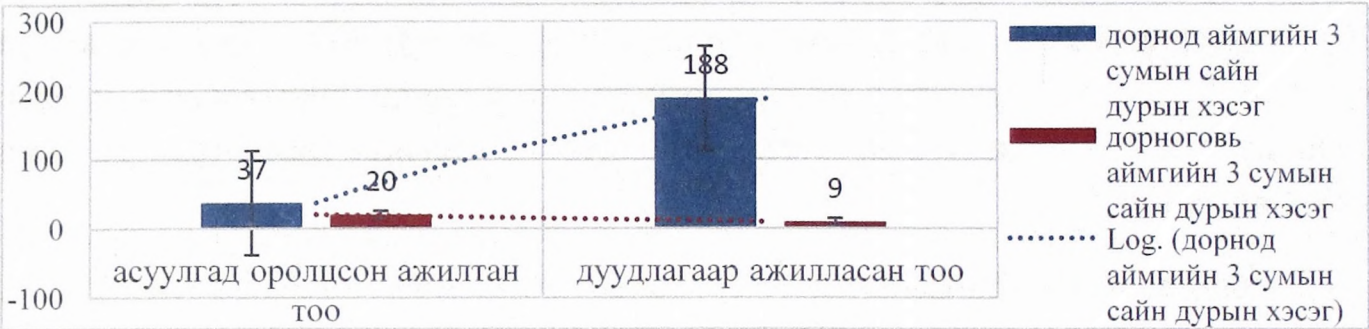

Сайн дурын хэсгийн ажилтны насны байдал

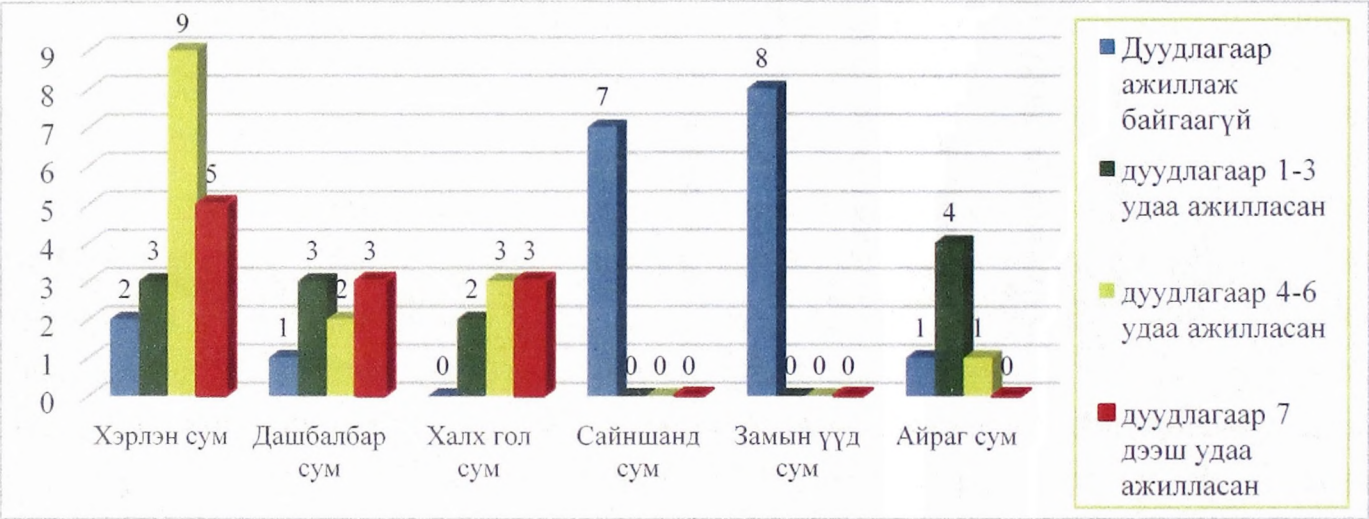
¹ ОБЕГ. ‘Гамшгаас хамгаалах сайн дурын хэсэг’-т зохион байгуулсан сургалт, 2020 он 2021 оны эхний хагас жилийн тайлан, судалгаа. УБ., 2020, 40х

Сайн дурын хэсгийн ажилтны нас		/хувиар /
30 -аас доош		52%
31-40		35.40%
41-ээс дээш		12.60%

Дорнод, Дорноговь аймгийн 6 сумын сайн дурын хэсгийн гишүүдийн тоо, дуудлагаар ажилласан байдал

Сумдын сайн дурын хэсгийн дуудлагаар ажилласан байдал

Дорнод, Дорноговь аймгийн сумдын сайн дурын хэсгийн гишүүдийн сургалтад хамрагдсан байдал

Гамшгаас хамгаалах сайн дурын хэсгийн чадавхад анхаарч төсөл, хөтөлбөрийг үе шаттай хэрэгжүүлэх шаардлагатай байгаа ба сум орон нутгийн гамшгийн эрсдэлийн үнэлгээ, гамшгаас хамгаалах төлөвлөгөөнд үндэслэн гамшгаас хамгаалах сайн дурын хэсгийн бүтэц зохион байгуулалт, төсөв

санхүү, сургалтыг асуудлыг уялдуулан төлөвлөж, сумын засаг даргын үр дүнгийн жилийн ажлын төлөвлөгөөнд оруулах нь зүйтэй юм.

Олон улсын туршлагаас харахад гал түймэртэй тэмцэх сайн дурын ажилтны эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь дунджаар 15-20 хувьтай байгааг харгалзан Монгол орны онцлогт тохируулан оновчтой тоог тогтоох шаардлагатай байгаа юм.

АНУ, Австрали улсуудын гамшгийн сайн дурын туршлагын адил гамшгаас хамгаалах сайн дурын ажилтанд төрийн байгууллага, бусад салбар, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас үзүүлж болох дэмжлэг, урамшууллыг эрх зүй, бодлогын хүрээнд тогтоодог. Тухайлбал, нийгмийн даатгалын тэтгэвэр тогтоолгоход ажилласан жилийг тодорхой хувиар тооцож нэмэгдүүлэх. Энэхүү урамшуулал нь ажил эрхлээгүй зөвхөн сайн дурын ажил эрхэлж буй хүмүүст нэлээд эергээр нөлөө үзүүлдэг ба даатгалд хамруулах, сайн дурын сөнөөгчөөр 2-оос доошгүй ажил ажилласан хүнийг их, дээд сургуульд мэргэжлээр элсэн суралцахад дэмжлэг үзүүлэх, ажилд шалгаруулан авахад сайн дурын ажил хийсэн байдлыг давуу тал болгон авч үздэг байна.

Дүгнэлт

Гамшгаас хамгаалах сайн дурын үйл ажиллагаа, нэн ялангуяа гал түймэртэй тэмцэх ажиллагаанд сайн дурын оролцоо, хувь нэмрийг нэмэгдүүлэх, сайн дурын гал сөнөөгч, сайн дурын ажилтны ажиллах нөхцөлийг сайжруулах чиглэлээр судалсан олон улсын туршлагаас Монгол Улсад хэрэгжүүлж боломжтой гэж үзэн дараах арга хэмжээг тодорхойлж байна. Үүнд:

1. Олон нийтэд суурилсан гамшгаас хамгаалах болон гал түймэртэй тэмцэх сайн дурын байгууллага, бүлэг, хэсгийг байгуулахад бодлогын болон санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх нөхцөлийг бий болгодог. Эдгээр сайн дурын байгууллага нь мэргэжлийн байгууллагад дэмжлэг үзүүлэн ажиллахын тулд үйл ажиллагааны зардал (сургалт, дүрэмт хувцас, техник хэрэгслийн хангалт гэх мэт)-д улсын төсвөөс тодорхой хувийн санхүүжилт авах нөхцөлийг хангадаг. Сайн дурын ажилтны тоог нэмэгдүүлж олон сайн дурын ажилтан ажиллуулснаараа аюулт үзэгдэл, ослоос урьдчилан сэргийлэх, эрэн хайх, аврах, хойшлуулшгүй сэргээн босгох ажиллагааг цаг алдалгүй, хүртээмжтэй зохион байгуулах боломж нэмэгдэнэ. Мөн Монгол Улсын эдийн засагт ихээхэн хэмжээний хэмнэлт үзүүлэхээр байна;

2. Олон улсын туршлагаас харахад гамшгаас хамгаалах сайн дурын хэсэгт эмэгтэйчүүдийн онцлогт тохируулан гамшгаас урьдчилан сэргийлэх, бодлого, төлөвлөлт, холбоо харилцаа, ар талын чиглэлд түлхүү ажиллуулах боломж байна;

3. Манай орны хувьд гамшгаас хамгаалах чиглэлээр сайн дурын үйл ажиллагаа эрхлэх соёл, сайн дурын гал сөнөөгчөөр ажиллах хувь хүний ойлголт нь сайн дурын үйл ажиллагаа хөгжсөн гадаад улс орнуудтай харьцуулахад туйлын хангалтгүй тул гамшгаас хамгаалах сайн дурын

ажиллагаа, сайн дурын ажилтан, аврагч, гал сөнөөгчийн нийгэмд үзүүлэх хувь нэмрийн талаар сурталчилгааны ажлыг нэмэгдүүлж, нийгэмд үлгэр дууриалал болгох зэргээр сурталчлах нь нь чухал юм;

4. Сайн дурын аврагч, гал сөнөөгч бэлтгэх сургалтын багц хөтөлбөрт сургалтад хамрагдсаны дараа ажиллагаанд оролцуулах нь мэргэжилд шаардагдах ур чадварыг олгохоос гадна хувь хүний аюулгүй байдлыг нэн тэргүүнд сахиж хор уршгийг арилгах ажиллагаанд оролцох гэх зэрэг үндсэн ойлголтыг олгодог;

5. Өсвөрийн аврагч клубын дүрмээр өсвөрийн гал сөнөөгчийг бэлтгэх үйл ажиллагаа явуулах;

Сайн дурын ажилтны жилд ажиллах цагийн доод хязгаар тогтоох нь үр дүнтэй. Сайн дурын ажилтны үндсэн ажил эрхлэх байгууллагад сайн дурын ажиллагаанд оролцох хугацаанд ажлаас халахгүй, ажлын ачаалал нэмэгдүүлэхгүй байх, сайн дурын ажиллагаанд оролцсонд дургүйцэх, ялгарлан гадуурхахгүй байх, ажиллаагүй үеийн хөдөлмөрийн хөлсийг хэрхэн тооцох гэх зэрэг асуудлыг эрх зүйн хувьд шийдвэрлэх.

Санал

Сумдад байгуулагдсан сайн дурын хэсгийн үйл ажиллагааны болон эрхзүйн зохицуулалтын чиглэлээр дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай.

1. ‘Гамшгаас хамгаалах сайн дурын ажиллагааны нийтлэг журам’-ыг нэгтгэж дахин боловсруулж шинэчлэн батлуулах;

2. “Гамшгаас хамгаалах сайн дурын ажиллагааны нийтлэг журам”-ыг үндэслэн ‘Гамшгаас хамгаалах сайн дурын ажиллагааны заавар’-ыг шинэчлэн боловсруулж батлуулах;

3. Гамшгаас хамгаалах сайн дурын нийтлэг журмыг үндэслэн Гамшгаас хамгаалах сайн дурын мэргэшсэн байгууллага эсвэл гамшигтай тэмцэх үндэсний сайн дурын зөвлөлийг байгуулж энэ зөвлөл нь гадаад хамтын ажиллагаа төсөл, хөтөлбөр, бодлого хэрэгжүүлэх болон дотоодын төв орон нутаг дах сайн дурын байгууллагыг идэвхтэй дэмжиж ажилладаг байх;

4. Гамшгаас хамгаалах сайн дурын хэсэгт тогтвор суурьшилтай /3-аас дээш жил/, үр бүтээлтэй ажилласан иргэнийг Засаг даргын тодорхойлолтоор онцгой байдлын албанд дэвшүүлэн ажиллуулах саналыг Онцгой байдлын ерөнхий газарт хүргүүлэх эсвэл тухайн орон нутгийн зүгээс хүндэтгэл үзүүлж цалингийн доод хэмжээг 4 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх мөнгөн урамшуулал олгож алдаршуулах;

5. Гамшгаас хамгаалах сайн дурын ажиллагааны гэрээний дагуу ажилтан гэрээ байгуулсан тохиолдолд гэрээний хугацаагаар нийгмийн даатгалыг улсын төсвөөс санхүүжүүлснээр ажилтаны нийгмийн баталгааг хангаж, сайн дурын ажиллагаанд оролцоход дэмжлэг үзүүлэх нь зүйтэй.

Эх сурвалжийн жагсаалт

1. Монгол Улсын Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, УБ., 2017.
2. Монгол Улсын Галын аюулгүй байдлын тухай хууль, УБ., 2015.
3. Монголын улаан загалмай нийгэмлэгийн эрх зүйн байдлын тухай, УБ., 2016.
4. Гамшгийн эрсдэлийг бууруулах чиглэлээр 2015-2030 онд хэрэгжүүлэх “Сэндай үйл ажиллагааны хүрээ” баримт бичиг, УБ., 2015.
5. Улсын Их Хурлын 2011 оны 22 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Гамшгаас хамгаалах талаар төрөөс баримтлах бодлого, хөтөлбөр”
6. Монгол Улсын Шадар сайдын 2018 оны 24 дүгээр тушаал, ‘Гамшгаас хамгаалах сайн дурын ажиллагааны нийтлэг журам”.
7. Онцгой байдлын ерөнхий газрын даргын 2015 оны А/346 дугаар тушаал, ‘Гал түймэртэй тэмцэх сайн дурын хэсэг ажиллуулах журам”.
8. Монгол Улсын Шадар сайдын 2018 оны 38 дугаар тушаал/Гамшгаас хамгаалах сайн дурын хэсгийн үйл ажиллагааг санхүүжүүлэх, урамшуулал олгох журам”.
9. Онцгой байдлын ерөнхий газрын даргын 2016 оны А/185 дугаар тушаал, ‘Гамшгаас хамгаалах сайн дурын ажиллагааны заавар”.
10. МУЗН-ийн “анхан болон дунд шатны хороонд зориулсан бодлогын баримт бичгүүд” гарын авлага, УБ., 2017